

MOTION om Stadsodling i Vänersborg

Vi föreslår att:

Att kommunfullmäktige beslutar att Vänersborg ställer sig generellt positiv till initiativ från privatpersoner, företag eller föreningar som vill etablera stadsodling

Att kommunfullmäktige beslutar att Vänersborg inkorporerar stadsodlingsperspektivet i stadsplaneringssammanhang

Att kommunfullmäktige beslutar att Vänersborg skall utreda möjligheterna till stadsodling och peka ut lämpliga områden i samarbete med det kommunala bostadsbolaget

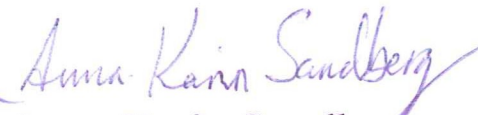
Att kommunfullmäktige beslutar att Vänersborg skall utreda möjligheterna till stadsodling på tak för befintliga hus eller nybyggnationer

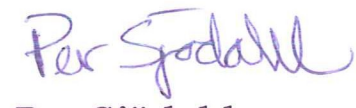
Att kommunfullmäktige beslutar att Vänersborg skall ta fram informationsmaterial om stadsodling samt utse en eller flera kontaktpersoner i frågan

En genomgång av begreppet stadsodling, samt en del av dess positiva egenskaper och referensförteckning i ämnet bifogas.

Vänersborg 2012-11-23

Göran Larsson

Anna-Karin Sandberg

Per Sjödahl

Stadsodling

1. Sammanfattning

Miljöpartiet de Gröna föreslår att Vänersborg skall utreda och peka ut platser som är lämpliga för stadsodling samt att Vänersborg skall förhålla sig positiv till initiativ från privatpersoner, företag och föreningar som vill etablera stadsodlingar i stan. Vi menar dessutom att stadsodlingsperspektivet borde inkluderas tidigt i planeringssammanhang. Den urbana odlingen är en viktig strategi för att skapa hållbara städer.

2. Bakgrund

2.1. Inledning

Stadsodling kan beskrivas som en odling inom eller strax utanför stadens gränser. Stadsodling i sig är inget nytt fenomen utan har funnits i olika former så länge människan har varit bofast. Tidigare har matproduktionen stått i fokus men med tiden har man upptäckt även sociala och kulturella fördelar med odlingsformen. Över 800 miljoner människor världen över ägnar sig åt stadsodling. Mellan tio och femton procent av jordens matproduktion kommer från urban odling (Mougeot 2006). FN:s livsmedelsorgan FAO räknar med att i framtiden kommer städerna behöva producera en större andel av födan lokalt.

Enligt Pinderhughes (2004) finns det ett antal orsaker till varför man väljer stadsodling: (1) egen odling av mat är absolut nödvändighet för matförsörjningen vilket är ett vanligt förekommande skäl i Afrika, Asien och Sydamerika; (2) Självförsörjning för hushållet som syftar till ett minskat beroendet av marknaden och råvarutillgången; (3) för att dryga ut hushållsbudgeten; (4) som sysselsättning och jobbträning; (5) rekreation och slutligen (6) som kommersiell odling.

Det finns några olika typer av stadsodlingar: (1) Kolonilotter består av odlingsbar mark som arrenderas ut av kommunen och som ibland får bebyggas; (2) Gemensamhetsträdgårdar bygger på principen att en grupp av människor tar obebyggd mark i besittning för odling och/eller för att försköna sin omgivning; (3) Urbana växthus - både vertikala (ex: Plantagon) och konventionella; (4) Takträdgårdar: odling på tak som är integrerad i takkonstruktionen eller utförs i anpassade lådor/kärl; (5) Skolträdgårdar: odlingen integreras i skolans undervisning och knyter på så sätt ihop teori med praktik; (6) Containerodling: odling i krukor, lådor, korgar, burkar, plastpåsar och så vidare.

Annika Björklunds (2006) avhandling om svenska stadsjordars historia visar att stadsodling var vanligt förekommande under förindustriell tid i Sverige. Städerna ägde egna jordar som fördelades mellan invånarna och varje familj hade kålgårdar och djurhållning.

I New York, Newark, Boston och Oakland har gemensamhetsträdgårdar blivit så uppskattade av stadens invånare att de utgör ett alternativ till städernas allmänna parksystem. En promenad i en stadsdel blir en upplevelse i olika grönsaker, odlingsmetoder och traditioner från hela världen. Trädgårdarna utgör ett inslag där människor kan få en inblick i hur mat odlas. De bidrar alltså med något även för dem som själva inte direkt deltar i trädgårdsarbetet (Löw 2010). I närområdet finns stadsodlingar bland annat etablerade i Malmö, Lund och Göteborg.

2.2 Mötesplats

Den sociala hälsan är kopplad till trivsel, trygghet och interaktion med andra människor; Känsla av sammanhang, att man känner att man betyder något och att det man gör känns viktig är några viktiga förutsättningar för välbefinnandet. Stadsodlingar kan fungera som mötesplatser i stadsmiljön. Människor av olika åldrar, bakgrund och ekonomiska förutsättningar samlas kring ett gemensamt intresse, hjälps åt och byter erfarenhet och kunskap.

Erfarenheter från hela världen har visat att stadsodling har många positiva sociala effekter: (1) stärkt "vi känsla"; (2) ökad känsla av identitet och samhörighet; (3) större socialt ansvar för området man verkar i vilket också har lett till minskad skadegörelse och nedskräpning; (4) trädgårdarna har också varit ett medel för integration av grupper som ofta diskriminerats i staden, som exempelvis kvinnor, etniska minoriteter och äldre (Viljoen 2005:57-84; Halweil & Niewenberg 2006; Armstrong 2000; Löow 2010). Stadsodlingar mellan bostadshusen eller stadsdelar kan fungera som effektiva bryggor som kopplar samman människor och minskar segregeringen i stadsmiljön. I ett vidare perspektiv har det betydelse för en socialt hållbar utveckling.

2.3 Folkhälsa

Förutom den fysiska hälsan påverkas även den psykiska hälsan positivt när folk odlar och/eller kommer i kontakt med grönska. Det har visat sig att trädgårdsarbete minskar stress, sänker blodtrycket och har en läkande effekt (Nalweil & Niewenberg 2006:53). Grahn & Stigsdotter (2003) genomförde en studie som visade att ju oftare personer besökte ett grönområde desto mer sällan kände de stress eller erfor stressrelaterade sjukdomar. Studien visade också att avståndet till ett grönområde påverkar hur ofta man besöker det. Ju längre avstånd desto mer sällan blir det besökt. Att ha många tillgängliga, gröna miljöer i staden blir därför viktigt för invånarnas hälsa och välbefinnande. Studier gjorda bland boende i lägenheter, har visat att utsikt med naturinslag bidrog till att de boende kände sig mer tillfreds med sitt bostadsområde samt att det på olika sätt bidrog till en känsla av välbefinnande (Löow 2010).

Som Löow (2010) påpekar bidrar urban odling även till människors trivsel och känsla av tillhörighet till den plats de bor på, vilket i sin tur är viktigt för ett psykiskt välmående.

2.4 Kunskap

Vänersborg är helt beroende av ett försörjande landsbygd, fungerande ekosystemtjänster och en global marknad för att kunna förse sina invånare med mat, fibrer och råvaror. Idag bor mer än hälften av jordens befolkning i städer. Denna omständighet bidrar i många fall till det stora geografiska och "kunskapsmässiga" avståndet mellan råvaran och slutanvändaren. Barthel et. al. (2010) menar att odling i det urbana landskapet kan vara ett viktigt bidrag till att öka medvetenheten om ekologiska samband och kretslopp. Forskarna (ibid) menar dessutom att odlingspraktiken genom att exponeras för de urbana aktörerna även skapar ett ökat allmänt medvetande kring miljö- och klimatfrågorna.

Den praktiska odlingskunskapen var länge ett vanligt inslag i skolväsendet. Enligt den svenska folkskolestadgan från 1842 skulle eleverna lära sig att odla. Även läroplanen från 1919 tog upp odling. Målet var att elevernas kunskap om trädgårdsskötsel skulle skapa en kärlek till naturen. Följden var att de flesta skolor i början av förra seklet hade en egen

skolträdgård. Under 60-talet försvann skolträdgårdarna. Bättre tider innebar att odling inte längre behövdes och ämnet togs bort ut läroplanen (Asp 2009). På senare år har många skolor som anslutit sig till "Grön Flagg" åter uppmärksammat odlingens pedagogiska potential (exempelvis Sörmarksgårdens förskola i Borås).

Malmö stad driver projektet "Gröna Skolgårdar" som syftar till öka elevernas praktiska och teoretiska kunskaper i odlingsfrågor, men även att skapa grönnare och mer attraktiva skolgårdar. Att se plantan växa, blomma och sätta frukt tack vare individens insats kan ge individen ökad tro på sig själv och sina kunskaper (Kaplan & Kaplan, 2005).

Bristen på kunskap kan vara ett hinder för många att börja med stadsodling. I bland annat Beijing erbjuds alla som vill börja med odling men som saknar kunskap och erfarenhet utbildning i frågorna (Halweil & Niewenberg 2006). Det vore därför önskvärt att kommunen tar fram informationsmaterial och utser kontaktpersoner i odlingsfrågor.

2.5 Stadsutveckling

Människor trivs i spännande och blandade stadsmiljöer. Etablerad stadsodling kan bidra till spännande stadsmiljöer och kontrastera mot vanligt förekommande ensidiga monokulturer. Stadsodling på tak, eller gröna tak och väggar kan ytterligare bidra estetiskt och arkitekturmässigt till stadsmiljön men framför allt syfta till en ökad hushållning med odlingsbar "mark" och knappa resurser. Hustak är en resurs som sällan tas tillvara på i städerna. De så kallade "gröna taken" kan både bidra till att minska dagvattenflöden uppemot 70 procent samt reducera energiförbrukningen i byggnaden under sommartid.

Människor förväntar sig inte stadsodling eller liknande aktiviteter i staden vilket skapar en visuell och tankemässig brygga mellan natur och kultur, eller stad och landsbygd. Arkitekten Jan Gehl (2001) argumenterar i boken "Life between Buildings" för att det framför allt är människornas aktiviteter som bidrar till att göra stadens platser intressanta. Stadsodling bidrar till att människor rör sig i områden och platser där rörelse och liv annars inte hade förekommit vilket då kan sägas bidra till att göra staden mer spännande och trivsamt att vistas i.

2.6 Ekologi

Stadsodling kan bidra till att öka den biologiska mångfalden i staden. Odlingarna kan framför allt fungera som biologiska buffertzoner eller ekologiska bryggor mellan olika grönområden och därmed bidra positivt till den biologiska infrastrukturen. Blommande växter kan dessutom vara viktiga resurser för pollinatörer. Det finns storstäder där man föder upp bin i stadsmiljön, exempelvis på tak (Halweil & Niewenberg 2006). Bin är effektiva pollinatörer och bidrar med ökad produktivitet i fruktplanter och stadsodlingar. I London fanns det (2006) över 5000 registrerade biodlare (ibid).

2.7 Hållbar Utveckling

För att kunna nå ett långsiktigt hållbart Vänersborg, skall staden utformas, planeras och utvecklas utifrån ett helhetsperspektiv, där de sociala, ekologiska och ekonomiska dimensionerna av hållbar utveckling är väl tillgodosedda och integrerade. I förordningen om Hållbara Städer (SFS 2008:1407) 3 § betonas vikten av att politiska åtgärder "skall bidra till att skapa [...] attraktiva och ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbara stadsmiljöer". Långsiktigt hushållande med naturresurser och ekosystem, demokratiska styrelseformer, social rättvisa, fungerande sociala nätverk, delaktighet, respekt för mänskliga rättigheter, god

hälsa och jämlikhet är alla nyckelförutsättningar för en hållbar utveckling. I ett pressmeddelande den 28:e september 2010 lyfte FN:s livsmedelsorgan FAO fram den urbana odlingen som en viktig strategi för att skapa hållbara städer.

Urban odling kan ses som en strategi som berör alla hållbarhetsaspekter med tonvikten på den sociala hållbarheten. I flera länder runt om i världen odlas grönsaker i staden vilket framför allt syftar till en ekonomisk och ekologisk hållbarhet. I Sverige handlar stadsodlingen snarare om att bidra till en social hållbarhet genom sina rekreativa värden och den initiativrikedom, kreativitet och de möten mellan människor som odlingar bidrar till.

4. Referenser

Armstrong, Donna (2000) "A survey of Community Gardens in Upstate New York: Implications for Health Promotions and Community Development". *Health and Place*, vol 6, no 4 (2000), s. 319-27

Barthel S, Folke C, and Colding J. (2010) "Social-ecological memory in urban gardens - retaining the capacity for management of ecosystem services". *Global Environmental Change*

Björk, Camilla & Eklund, Anna (2007) "Urban agriculture i den hållbara staden - en fältstudie i Managua". SLU

Björklund, Annika. (2006) "Stadsodling, livsmedelsförsörjning och bebyggelseexpansion. Om stadsjordarnas betydelse i svenska städer från medeltiden till idag". Avhandling

Grahn, P. & Stigsdotter, U. (2003). *Landscape planning and stress. Urban Forestry & Urban Greening*. Vol 2, pp 1-8.

Halweil, B., Nierenberg, D. (2007) "Farming The Cities". Starke, L. (red). "State of The World - Our Urban Future". A Wordwatch Institute Report on Progress Toward a Sustainable Society. W.W. Norton & Co. London.

Kaplan, R. & Kaplan, S. (2005). "Preference, Restoration, and Meaningful Action in the Context of Nearby Nature. In: Barlett, P. *Urban Place. Reconnecting with the Natural World*". Massachusetts Institute of Technology. Massachusetts: The MIT Press.

Löw, Johanna (2010) "ODLA I STADEN FÖR VÄLBEFINNANDE - Om Sevedsbornas upplevelser av Barn i Stans odlingsprojekt". Landskapsarkitektprogrammet, Alnarp. SLU.

Mougeot, Luc J.A. (2006) "Growing better cities". Ottawa: International Development Research Centre.

Starke, L. (eds) et al. (2007) "2007 State of the World – Our Urban Future". A Wordwatch Institute Report on Progress Toward a Sustainable Society. W.W. Norton & Company. New York.

Pinderhughes, R. (2004) "Alternative Urban Futures. Planning for sustainable development in Cities throughout the World". Lanham: Rowman & Littlefield.

Viljoen, A., (red), Bohn, K., Howe, J. (2005) "CPULs Continuous Productive UrbanLandscapes: Designing Urban Agriculture for Sustainable Cities". Elsevier, Oxford.